

Lyhyesti

JOHTAJAT VAIHTUVAT TTT:SSÄ JA VATTISSA

TTT:n esimies *Pekka Korpinen* siirtyi heinäkuussa Helsingin apulaiskaupunginjohtajaksi. TTT:n johtokunta on käsitellyt Korpisen seuraajakysymystä, mutta jätti asian pöydälle. Seuraava kokous pidetään syyskuun alussa. Varaesimiehenä »interregnumin» aikana toimii *Tuire Santamäki-Vuori*.

Asiantuntijalähteiden mukaan esimiesehdokas numero yksi on TTT:n aikaisempi varaesimies *Jukka Pekkarinen*, joka siirtyi vuoden alussa OECD:hen Pariisiin. Samojen kaavailujen mukaan *Santamäki-Vuori* tulisi varaesimieheksi.

Finanssineuvos *Reino Hjerppe* on palannut Helsinkiin Brysselistä ja ottanut VATTin komennon *Seppo Leppäseltä*, joka on vetänyt laitosta vt. ylijohtajana. Hjerppe vietti Suomen EY-edustossa kolme vuotta. Hänen paikansa täyttää puolestaan *Heikki Oksanen*.

Oksasen kahden vuoden virkavapauden ajaksi VM:n kansantalousosaston suhdanne-toimiston vt. päälliköksi tulee osaston sisältä finanssineuvos *Eero Kallio*. Hän on aikaisemmin työskennellyt mm. Pariisissa Suomen OECD-edustustossa.

POHJOLA SEURAA LEPONIEMEÄ HKKK:N PROFESSORIKSI

Helsingin kauppakorkeakoulun kansantaloustieteen professori *Arvi Leponiemi* on jäänyt eläkkeelle elokuun alussa. HKKK on päättänyt kutsumaan Leponiemen seuraajaksi Ph.D. *Matti Pohjolan*, joka toimii tutkimusohjaajana ETLassa.

Tämän vuoden loppuun asti professuuria hoitaa TTT:n tutkija, Ph.D. *Reija Lilja*.

Kutsumismenettelyssä toimivat asiantuntijoina professorit *Bengt Holmström* (Yalen yliopisto), *Seppo Honkapohja* (Suomen Akatemia) ja *Henry Y. Wan Jr.* (Cornellin yliopisto).

Lapin yliopiston kansantaloustieteen professorinviran täyttö on saatu päätökseen. Ph.D. *Mikko Puhakan* valinta on sinetöity ja hän siirtyy hoitamaan professuuria.

WIDERISTA SYNTYI LEHTIDEBATTI

Helsingin Sanomissa käytiin kesäkuussa keskustelua YK:n yliopiston (UNU) Wider-instituutista, joka on toiminut Helsingissä vuodesta 1985.

Ensin HS:n toimittaja *Teuvo Arolainen* kir-

joitti kriittisen jutun Widerista. Hänen tekstinsä pohjautui kansainvälisen tutkijajoukon raporttiin ja haastatteluihin.

HS:n mukaan Widerista ei ole kehittynyt elävää tutkimuslaitosta, toisin kuin oli alun

perin odotettu. Vastine Suomen valtion säätiöidylle pesämunalle — noin 170 miljoonaa markkaa — ja Suomen antamille muille varoille — yhteensä 166 miljoonaa — on jäänyt heikoksi.

Ulkoministeri *Paavo Väyrynen* sanoo olevansa pettynyt Widerin saavutuksiin. Siitä ei ole tullut »merkittävä akateeminen instituutti», kuten toivottiin. Kontakteja ja yhteistyötä koti- ja ulkomaisten tutkijoiden kanssa ei syntynytäkään niin paljon kuin haluttiin.

HS kertoi, että samantyyppistä arvostelua esitetään myös UNU:n rehtorin toimeksiantosta tehdyssä raportissa. Tosin siinä annetaan HS:n mukaan myös tunnustusta Widerille: aiheet ovat olleet kehitysmaiden kannalta oikeita, raportteja on syntynyt paljon ja ne ovat laadukkaita.

UNU:n rehtori *Heitor Gurguelino de Souza* on HS:n mukaan esittänyt suomalaisille, että nämä ohjaisivat Widerille lisää rahaa, jotta

vakituista tutkijakuntaa voitaisiin palkata lisää. Raportin mukaan vakinaisia tutkijoita pitäisi olla 15—20, jotta saavutettaisiin tarpeellinen kriittinen massa.

Vuodesta 1985 lähtien laitoksessa on työskennellyt pysyvästi vain 16 tutkijaa, kun vierailevia tutkijoita on ollut 80.

HS arvostelee Wideria siitä, että tutkijavierailut on organisoitu sattumanvaraisesti, »lentokenttätuttavuuksien» perusteella. Jotkut ovat tulleet ilman tarkkaa tutkimussuunnitelmaa. Vain melko harva on tullut kehitysmaista.

HS:n mukaan UM:n kehitysyhteistyöosasto on toistuvasti ehdottanut Widerille muuttoa, koska sen käytössä olevat 3 000 neliötä Helsingin keskusten Graniittitalosta ovat osittain tyhjillään ja vuokraan uppoaa 3 miljoonaa markkaa vuodessa. Widerin johto ei ole halunnut muuttaa.

JAYAWARDENA VASTASI ARVOSTELUUN

Widerin johtaja *Lal Jayawardena* vastasi viikon kuluttua. Hän arvioi saavuttaneensa hänelle asetetut päätavoitteet.

Suomen valtio oli edellyttänyt, että instituutti kaksinkertaistaa 25 miljoonan dollarin alkupääoman, ja Jayawardena oli hankkinut rahat Japanista.

Toisaalta hänen piti luoda Widerista korkeatasoinen kansainvälinen tutkimuslaitos. Jayawardena viittasi selvitysryhmän raporttiin ja sanoi, että tämäkin tavoite saavutettiin.

Jayawardenan mielestä Widerin tutkijavierailuihin perustuva toimintamalli oli instituutin vahvuus eikä heikkous, kuten HS antoi ymmärtää.

»Esimerkiksi Mark Blaug julkaisi äskettäin kirjan, joka listasi sata maailman merkittävintä taloustieteilijää Keynesin jälkeen. Näistä 17 on ollut mukana Widerin tutkimustyössä», hän kirjoitti.

Väite tutkijakontaktien sattumanvaraisuudesta oli johtajan mielestä pahantahtoinen ja perusteeton. Korkeatasoinen tuotanto on varmistanut kansainvälisen rahoituksen, jota on saatu paitsi Sasakawa-säätiöltä (Japani) myös mm. Intian ja Ruotsin valtioilta.

Laitos on julkaissut 13 kirjaa ja painossa on 14 — HS:n väite nopeasti tehdyistä pikku tutkimuksista oli siis väärä.

Tuotteliaisuus perustuu paitsi vierailijoihin myös johtajan panokseen.

Uutta tuotetta ei useimmissa tapauksissa olisi syntynyt ilman johtajan aloitetta. »...kysymys on selvästä lisäarvosta — itse asiassa se on erittäin tehokasta *networking*-toimintaa», Jayawardena siteerasi arviointiryhmän kommentteja johtajan roolista.

Pysyvät tutkijat eivät Jayawardenan mukaan ole tuottaneet kuin yhden merkittävän kirjan, vaikka heitä on käytännössä ollut jat-

kuvasti budjetoitu maksimimäärä, 10 henkeä.

Jayawardena on valmis itsekritiikkiin Widerin suhteista Suomen akateemisiin piireihin.

Hänen mielestään Wider on kuitenkin tehnyt paljon eikä laitokselta ainakaan puutu halua vaalia suhteita isäntämaahan.

CHYDENIUS-INSTITUUTISSA TEHDÄÄN TALOUSTUTKIMUSTA

Kokkolassa toimiva Chydenius-instituutti harjoittaa täydennyskoulutuksen lisäksi myös tutkimusta. Instituutti on tämän vuoden alusta lähtien toiminut Jyväskylän yliopiston laitoksena. Siihen on yhdistetty yliopiston Keski-Pohjanmaan täydennyskoulutusyksikkö ja Chydenius-instituutin nimellä toiminut tutkimuslaitos, joka on toiminut kannatusyhdistyksen ylläpitämänä jo vuodesta 1977 alkaen.

Toiminta-ajatusta sävyttää sitoutuminen Keski-Pohjanmaan kehitykseen. Instituutin julkaisusarjassa on ilmestynyt tähän mennessä jo 50 tutkimusta.

Instituutin tutkimusyksikön tutkimusjohtaja on VTT *Leo Granberg*. Tutkijoina toimivat KTM *Jouni Kaipainen*, KM *Kari Ilmonen* ja FK *Olli Rosenqvist*. Lisäksi henkilökuntaan kuuluu kaksi tutkimusassistenttia, amanuenssi, kirjastosihteeri ja toimistos sihteeri.

Tutkimusyksikkö harjoittaa esitteensä mukaan »monitieteistä yhteiskuntatutkimusta». Taloustieteellisiä painopisteitä ovat aluetalouden ja Euroopan integraation vaikutusten tutkimus. Pääosa tutkimustoiminnasta koostuu erillisistä projekteista, jotka perustuvat ulkopuoliseen rahoitukseen. Instituutissa tehdään myös tilaustutkimusta.

Käynnissä on yhteensä kuusi projektia, joista neljä on luonteeltaan ainakin väljästi taloustieteellisiä.

Granberg ja Rosenqvist tutkivat elintarviketuotannon järjestelmää ja Euroopan integraatiota. He selvittelevät erityisesti ruokaketjuja, alkutuotannosta kulutukseen ulottuvia ketjuja ja niiden sosiaalitaloudellisen rakenteen muutosta.

Ryhmään liittyy 1992 alusta MMK *Ilkka Laurila*. Projekti kuuluu Akatemian tutkimusohjelmaan »Suomi ja Euroopan integraatio».

Kaipaisella on meneillään kaksi hanketta. Hän tutkii yhdentymisen vaikutuksia Suomen kuljetusjärjestelmään, mm. kaupan ja kuljetusmäärien kasvua, uusien reittien linjausta, jne.

Lisäksi hän selvittelee kuorma-autoliikenteen neuvottelukuntien sopimia kuljetusmaksuja ja niiden yhteiskunnallisia etuja ja haittoja.

Tutkimusassistentti *Anne Niemelän* kohteena on Keski-Pohjanmaa 2000 -kehittämisohjelma, jossa aloitteentekijänä on alueen maakuntaliitto.

Tutkimusassistentti *Heikki Susiluoman* aiheena ovat luonnonmukaisen viljelyn mahdollisuudet Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaan ruotsinkielisellä rannikkoseudulla.

Tutkimusamanuenssi *Jaakko Joki* tutkii keskipohjalaisia keskioluen rajoituksia ja niiden vaikutuksia.

TUOVI ALLÉN VUODEN KELLOKKAAKSI

TTT:n tutkija *Tuovi Allén* sai Naistoimittajat ry:n uusimman Vuoden Kellokas -kiertopalkinnon. Allén palkittiin ansioistaan keskustelun herättäjänä. Keskeinen peruste oli hänen roolinsa naisten ympäristöseminaarin organisoimisessa. Toinen Naistoimittajat ry:n esittämä kriteeri oli Allénin järjestelmällinen

toiminta naisten näkökulman pitämisestä esillä talouskeskustelussa ja -tutkimuksessa. Edellinen »vuoden kellokas» oli pakolaisjuristi *Johanna Suurpää*. Naistoimittajat ry on 40 vuotta vanha yhdistys, joka pyrkii palkinnollaan esittämään yhteiskunnallista keskustelua.

KYMMENEN KÄRJESSÄ

Social Science Citation Index (SSCI) julkaisee aika ajoin tietoja eri julkaisuissa esiintyneistä viittauksista toisten julkaisuiden artikkeleihin. Taloustieteellisistä aikakauskirjoista *Journal of Economic Literature* sijoittuu ensimmäiseksi viittausten lukumäärän perusteella laskettuna, kun neljä vuotta aikaisemmin se oli sijoittunut yhdeksänneksi. Kaikkien

SSCI:ssä (vol. 6, 1988) noteeratun 1 391 yhteiskuntatieteellisen aikakauskirjan joukossa JEL sijoittuu neljänneksi. *Journal of Financial Economics* on neljässä vuodessa nostanut asemaansa viidenneltätoista sijalta toiselle.

Oheisessa taulukossa esitetty ranking on suoritettu ns. vaikutusindeksin (*impact factor*) perusteella. Se on laskettu jakamalla kaikis-

Sijoitus taloustieteet	Sijoitus yhteiskuntatieteet	Julkaisu	Vaikutusindeksi	Kesto-vaikutus
1	4	<i>Journal of Economic Literature</i>	5.43	7.00
2	15	<i>Journal of Financial Economics</i>	3.39	5.80
3	31	<i>Econometrica</i>	2.52	9.40
4	35	<i>Journal of Legal Studies</i>	2.32	7.90
5	40	<i>Journal of Political Economy</i>	2.25	> 10
6	44	<i>Quarterly Journal of Economics</i>	2.18	> 10
7	54	<i>Brookings Papers</i>	2.08	7.60
8	67	<i>Journal of Accounting and Economics</i>	1.86	4.90
9	78	<i>American Economic Review</i>	1.71	9.30
10	81	<i>Harvard Business Review</i>	1.68	7.30
11	86	<i>Journal of Monetary Economics</i>	1.66	5.80
13	93	<i>Review of Economic Studies</i>	1.58	> 10
15	123	<i>Journal of Finance</i>	1.43	8.20
19	153	<i>Economica</i>	1.23	> 10
21	159	<i>Journal of Money, Credit, and Banking</i>	1.21	6.20
25	190	<i>Economic Journal</i>	1.12	> 10
29	274	<i>Journal of Econometrics</i>	0.91	7.40
30	285	<i>Journal of International Economics</i>	0.89	5.90
35	308	<i>IMF Staff Papers</i>	0.84	7.30
47	402	<i>European Economic Review</i>	0.68	5.70
55	469	<i>Kyklos</i>	0.60	6.90

Lähde: *Journal of Financial Economics* (1990), vol. 28, 3–5.

sa SSCI:n seurannassa olleista aikakauskirjoista vuonna 1988 julkaistuissa artikkeleissa esiintyneiden ao. aikakauskirjan artikkeleihin kohdistettujen viittausten lukumäärä saman aikakauskirjan näinä vuosina julkaisemien kaikkien artikkeleiden lukumäärällä. Esimerkiksi *Econometrica* vuosina 1986—87 julkaistuihin artikkeleihin viitattiin vuonna 1988 2,5 kertaa niin paljon kuin siinä oli yhteensä julkaistu artikkeleita. Loppujen lopuksi melko harvat aikakauskirjat yltyvät lukuun 1.

Toinen taulukossa esitetty tunnusluku, ns. kestovaikutus (*cited half-life*) kertoo julkaisun vuosikertojen lukumäärän (ennen vuotta 1988), joka tarvitaan siihen, että päästään 50 prosenttiin tähän julkaisuun kohdistetuista kaikista viittauksista. Esimerkiksi *Journal of Political Economy* ja *Quarterly Journal of Economics* ovat niitä, joissa kestovaikutus on pitkä (> 10 vuotta), mikä merkitsee, että niissä on julkaistu paljon myöhemmin 'klassisiksi' muodostuneita artikkeleita.

EKONOMISTIEN KUVA KIRKASTUU

Ekonomistien kuva kaippaa viimeaikaisten Kouri- ym. kähinöiden jälkeen huomattavaa puhdistamista. Suomen Pankissa onkin otettu rohkeasti askel oikeaan suuntaan: pankkiin on hankittu kengänkiillotuskoneet, jotka saadaan käyttöön, kunhan kuljetusalan työriidan vuoksi satamaan jääneet lastit on saatu puret-

tua. Kenenkään ei siis pidä hämmästyä, jos painamme päämme alas SP:n kollegoja tava-
tessamme. Mehän vain ihailimme sitä kiiltoa, joka sieltä loistaa silmiimme. Siinä valossa voinee sitten itse kukin oikaista solmionsa suoraksi.

HELP WANTED

Euroopan yhdentymistä on meilläkin markkinoitu siinä valossa, että nyt päätetään markkinavoimat valloilleen näyttämään, mihin ne pystyvät. Talous ja valtiovalta erotetaan toisistaan, kukin hoitaa omat asiansa häiritsemättä liiemmästi toisiaan. Enää ei ihmisten tarvitse olla verottajan pelossa avaamatta oveaan, kun ovikello soi, kuten *Bunuelin* elokuvassa »Porvariston hillitty charmi».

Tämä kuva on kuitenkin pahasti harhainen. *The Economist* -lehden numerossa 8.—14. 6. oli laaja katsaus teollisuuden tukiaisiin Euroopassa ja monien yritysten vaatimaan teollisuuspolitiikkaan. Tukiaiset olivat vielä 1980-luvun lopulla erittäin suuret kaikissa maissa, työntekijää kohden laskettuna ne olivat EY-maissa keskimäärin n. 1 500 ecua eli n. 7 300

markkaa vuosittain. Alimmat ne olivat Portugalissa, n. 700 ecua, ja korkeimmat Italiassa ja Kreikassa, kummassakin hieman yli 3 000 ecua. Saksassa ja Ranskassa tukiaisia maksettiin hieman alle EY-maiden keskiarvon.

The Economist -lehti oli kuitenkin enemmän huolissaan siitä, että yhdentymisen ei välttämättä johda tukiaisten pienenemiseen eikä yleisesti ottaen siihen, että eurooppalaiset yritykset alkaisivat seisoa omilla jaloillaan. Yritykset ovat alkaneet huomata, että vapailla markkinoilla ne todella joutuvat tekemään töitä pysyäkseen pystyssä. Euroopan autoteollisuus on esimerkiksi saanut läpi vaatimuksensa suojelusta japanilaista tuotantoa vastaan. Kirjaimellisesti kyseessä on suojelu japani-

laisten yritysten tuotantoa vastaan, koska EY-maat ovat asettaneet japanilaisten autojen tuonnille kiintiöt ja näihin kiintiöihin laskeaan mukaan japanilaisten yritysten Euroopassa, lähinnä Englannissa, olevien yritysten tuotanto. Vastaavanlaista tukea ovat vaatineet monet eurooppalaiset hitech-yritykset ja toistaiseksi Yhteisö on jollakin tavalla myöntynyt yritysten vaatimuksiin. EY ei kuitenkaan ole kyennyt ottamaan selvää linjaa yritysten tukemiseen, sen sisällä kiistelevät keskenään ns. vapaita markkinoita tukeva linja ja valtion ak-

tiivista tukea vaativa linja. The Economist arvioi, että *laissez fairelaiset* saattavat vielä hyvinkin viedä voiton, koska EY-maissa on vielä voimakas tarve supistaa julkisia menoja ja julkista velkaantumista. Kirjoittajat ovat kuitenkin melko pessimistisiä, sillä lehden arvion mukaan tällä hetkellä tutkijat ovat EY:ssä niskan päällä. Kiista ei kuitenkaan ole vielä edes lähellä ratkaisuaan. Mutta jos *laissez fairelaiset* voittavat, miten meillä? Täällähän teollisuus on aina halunnut luopua tukiaisista, eikä vain?

NUKUMMEKO ONNEMME OHI?

Vaikuttavatko taloudelliset tekijät siihen, miten paljon nukumme? *Jeff Biddle* ja *Daniel Hamermesh* väittävät tutkimuksessaan »Sleep and Allocation of Time» (*Journal of Political Economy*, no. 5, pt. 1, vol. 98, 1990) että vaikuttavat. He olivat saaneet käyttöönsä useampia USAlaisia ajankäyttöselvityksiä, joita he analysoivat lähtien liikkeelle kahdesta ajatuksesta. Ensinnäkin he olettivat, että kullakin ihmisellä on biologisesti määräytynyt minimi-untatarve. Toiseksi, he olettivat, että pidempi uni kasvattaa nukkujan työn tuottavuutta. He testasivat jälkimmäistä oletusta erikseen ja havaitsivat aineiston antavan sille tukea. Tämä selittää hyvin esimerkiksi *Sam Inkisen* nousun ja tuhon. Ei pitäisi unohtaa vanhan kansan lausumaa »Kun nuorena nukkuu on kuin panisi rahaa säästöön».

Biddlen ja Hamermeshin perusaineistossa oli monia mielenkiintoisia havaintoja. Ensimmäisin miehet nukkuvat keskimäärin enemmän kuin naiset, ero on n. 20 minuuttia. Tämä näyttäisi selittyvän tietenkin sillä, että naiset tekevät enemmän kotitöitä ja heillä näyttää olevan myös pidempi työpäivä, jos he ovat töissä kodin ulkopuolella. Toiseksi tarkasteltuna nukkumista ikäryhmittäin ja sukupuolittain miesten nukkumisjakauma oli ylösalaisin käännetyn U:n muotoinen. Eniten nukkui-
vat 43 vuotiaat miehet, vähiten nuoret ja van-

hukset. Naisten jakauma oli taas U:n muotoinen: vähiten nukkuivat 36 vuotiaat naiset. Mielenkiintoinen oli myös havainto, että protestanttien uni oli keskimäärin pidempi kuin katolilaisten, kun työaika vakioidaan. Jääkö siis protestanttisesta etiikasta mitään jäljelle? Biddle ja Hamermesh eivät sitä kerro, mutta tuntuisi luonnolliselta, että jää. Protestantit käyttävät tietysti valveillaoloaikansa otsa hiesä puristamiseen kun taas katolilaiset päästelevät vapaammin. Protestantit ottavat tämän sitten takaisin villeissä unissa.

Biddlen ja Hamermeshin muut tutkimustulokset ovat myös sangen merkitykselliset. Ensinnäkin, jos työaika kasvaa tunnilla, niin keskimäärin ihmiset vähentävät untaan 13 minuutilla ja muuta aikaansa työn ulkopuolella siten 47 minuutilla. Toiseksi, palkan muutoksilla on merkityksellinen vaikutus nukkumisaikaan, palkan nousu vähentää unta keskimäärin. Tässä ovat mielenkiintoisia erot sukupuolten välillä. Miehillä palkan vaikutus on voimakkaampi kuin naisilla, mutta palkan nousu ei saa miehiä lisäämään työtään: vähentynyt nukkuminen käytetään lisäämällä joutenoloa valveilla. Naisten uneen palkan muutoksilla on siis vain pieni vaikutus. Palkan nousu saa naiset sen sijaan lisäämään palkkatyön tekemistä ja työajan kasvu otetaan pois vapaa-ajasta, jonka he ovat valveilla.

UUSIEN TALOUSTILASTOJEN TARVE POLTTAVA UNKARISSAKIN

Itä-Euroopan maiden siirtyminen kohti toimivaa markkinataloutta edellyttää uutta tietoa ja taitoa, myös uusia tilastoja. Henkilötilastojen puute ei ole yhtä paha kuin yritystilastojen, joista tarvittaisiin erityisesti teollisuuden tuotannossa ja kaupan myynnistä kertovia tilastoja.

Itä-Euroopan siirtymämaiden kehittyneiden maiden ryhmään kuuluvat Puola, Tšekkoslovakia ja Unkari. Silti ei ole syytä kuvitella, että tilanne olisi näissä maissa hyvin hallinnassa. Esimerkiksi Unkarissa tilanne koetaan sekavana: toisaalta siellä vallitsee vireä muutoshakuinen ilmapiiri, toisaalta pessimismi, koska monet välittömät vaikutukset ovat olleet epämiellyttäviä johtuen 40 prosentin inflaatiosta, kasvavasta työttömyydestä sekä sosiaalisista ongelmista, joista monet ovat aivan uusia. Maan pelätään jopa muodostuvan huumekaupan läpikulkualueeksi.

Ulkomailla Unkariin luotetaan enemmän kuin useimpiin muihin siirtymämaihin. Niinpä ulkomaiset sijoittajat ovat ilmaantuneet näille halvan työvoiman markkinoille. Esimerkiksi *Nestle*, *Electrolux* ja *General Motors* ovat käynnistämässä tuotantoaan siellä. Tuotannollisen toiminnan voimistaminen onkin välttämätöntä, koska monet tuotantolaitokset ovat vanhanaikaisia.

Ongelmia aiheuttaa myös supistuva Neuvostoliiton kauppa. Unkarissa tämä ongelma on paljon vakavampi kuin Suomessa, koska Neuvostoliiton osuus viennistä on ollut suurimmillaan 40 prosentin luokkaa, mutta nyt kukaan ei osaa sitä arvioida. Monet vanhat yritykset jatkavat toimintaansa ikäänkuin vieden tuotteitaan sinne, ja kun jotain viedään, maksuja jää saamatta. Osa tavaroista taas ei mene kaupaksi minnekään. Toisaalta samalla yrityksellä on kotimaisia alihankkijoita, joille se ei voi maksaa ja siis jää velkaa. Ketju jatkuu ja voi muodostua varsin monimutkaiseksi.

Tämän *velkaketjun* takia monet yritykset eivät tiedä todellista tilannettaan. Syntyy myös konkurssreja, ja ongelma pahenee. Seurauk-

sena on hankaluuksia myös tilastojen tuottajille: nämä yritykset eivät juuri vastaa tilastoviraston tiedusteluihin, vaikka vastaaminen on pakollista, kuten useimmissa länsimaissaakin. Jos he taas vastaavat, ei saatu tietoa ole luotettavaa. Monissa yrityksissä ei myöskään kyetä antamaan tietoa uusien kirjanpito- ja tilastoperusteiden mukaisesti.

Maan tilastovirasto onkin suurissa vaikeuksissa yrittäessään aloittaa länsimaiden mallien mukaan suunniteltujen yritystilastojen laadintaa. Niiden tarvehan on polttava, koska pelkän 'mutu'-tiedon varassa ei talouden ohjaus onnistu, vaikka monet tuntuvat niin uskovan ja kannattavat mahdollisimman vapaata yrittäjätoimintaa. Ovathan tilastotoimintaan väistämättä liittyvä kortistointi ja rekisteröinti unkarilaisille vieläkin kirasanoja, koska ne tuovat mieleen *Stalinin* ja *Kadarin* ajat. Heidän on ylipäänsä vaikea ymmärtää, että vapaassa markkinataloudessakin standardoitua tietoa tarvitaan YK:n, EY:n ja OECD:n ohjeistojen mukaan varsin paljon.

Viime syksynä tehtiin ensimmäinen koe- luonteinen, myös pienempiä yrityksiä koskenut tiedustelu. Tulokset eivät olleet rohkaisevia, koska vain noin puolet otokseen valituista 'virallisista' yrityksistä vastasi. Tällaisia yrityksiähän Unkarissa arvioidaan olevan 30 000, joista puolet on perustettu vuoden aikana. Tosin monet uusista erkaantuivat vanhasta valtionyhtiöstä tai sen osasta. Ehkä kolmasosalla yrityksistä on myös ulkomaisia omistajia.

Virallisten yritysten lisäksi yritystoimintaa harjoittavat monet epäviralliset yritykset ja yksityishenkilöt, joita on arvioitu olevan yli 100 000. Tämä yritystoiminta näkyy välittömästi myös katukuvassa: kauppiaita, taksinkuljettajia ja muita palvelualojen piirissä toimivia on vaikka kuinka paljon. Näiden synnyttäminen kun on varsin helppoa eikä vaadi suurta pääomaa. Toisaalta niiden menestys ei aina ole hääviä ja toiminta saattaa loppua hyvinkin pian. Tilastovirasto haluaisi saada myös tästä yritystoiminnasta tietoa, mutta se on hankalaa jo siksi, että tietojen hankinta jo

yri­tysten nimistä ja osoitteista on monissa tapauksissa mahdotonta. Se taas olisi välttämätön pohja otokseen perustuvalla tilastoinnilla.

Tarkoitus on laajentaa yhteistoimintaa veroviranomaisten ja postilaitoksen kanssa, mutta tästäkin syntyy helposti *urkintahuonteista*, jolla ei ole hyvä kaiku. Veronkierto myös yleistyy. Tavoite on kuitenkin luoda ns. yritysrekisteri, joka on myös Suomessa yritystilastoinnin kannalta keskeinen. Sen kehittäminen on kuitenkin hidasta, mutta välivuosisiksi ei voida jäädä ilman taloutta koskevaa keskeistä tietoa. Suuryritysten tiedot uskotaan saatavan kohtuullisen hyvin ja osa pienistäkin kyetään löytämään ja vastaukset hankkimaan. Tämän lisäksi yritetään käyttää erilaisia *korviketietoja*. Yhdeksi hyväksi lähteeksi he arvioivat sähkön kulutuksen, joka antaa ainakin tuotannon määrien muutoksista jotain tietoa. Tuotannon laadusta voi myös saada tietoa suoraan kuluttajilta, kotitalouksilta, joita koskevalla tiedusteluilla on siirtymämaissa pidemmät perinteet ja tiedotkin luotettavampia. Tosin niitäkin häiritsevät jotkut samantapaiset ongelmat kuin yritystilastoja.

Esimerkiksi yksityisyrityksiltä luotettavien tietojen saanti on osoittautunut hankalaksi.

Tilastoviraston mahdollisuuksia tehokkaaseen tilastotuotantoon rajoittavat heikohkot välineet. Atk-, kopiointi- ym. laitteita on vähän ja enimmäkseen vanhanaikaista. Myös on pulaa tarpeellisesta materiaalista jopa paperista. Virastolla on myös vaikeuksia saada palvelukseensa pätevää henkilökuntaa, koska nykyaikaista taloustieteiden, tilastoalan ja tilastotieteen koulutusta ei maassa juuri ole ollut. Eihän sellaista tietotaitoa ole tarvittu edellisen yhteiskuntamuodon aikana.

Unkarin tilastovirastossa uudet haasteet on ymmärretty varsin hyvin, minkä vuoksi mm. luotiin uusi organisaatio. Meneillään oleva vapaa ja vallaton siirtymäkauden alkuvaihe luo kuitenkin monenlaista epävarmuutta. Aivan uudentyyppinen hallituskoalitio on myös lujilla. On varmaa, että poliittinen kenttä elää lähivuosina, mutta talouden kehittämisessä olisi pidettävä yllä selkeä johdonmukainen kehittämislinja, kunhan se ensin löydetään. Hyvä tilastotieto on sen välttämätön edellytys.

(Seppo Laaksonen)